

~~STALNI POSTAV~~**BRANKO FRANCESCHI**

Nacionalni muzej moderne
umjetnosti

branko.franceschi@nmmu.hr

Pod sintagmom *stalni postav* u hrvatskoj se muzejskoj praksi, kao i u javnosti, uvriježeno podrazumijeva izložba muzejske zbirke koja po ključu najreprezentativnijih objekata za duže razdoblje, uz stvaranje i primjenu pomoćnoga muzeološkog oruđa i metoda – nekada isključivo kataloga postava, a danas uz obvezu interaktivnosti na raspoloživim digitalnim platformama – iznosi nepromjenjiv narativ i interpretaciju muzejske zbirke prema konceptu aktualnoga muzejskog patrijarha ili, u zadnje vrijeme, i matrijarha.

„Stalni postav“ povijesno je odlično poslužio u konstituiranju statusa muzejâ kao elitnih kulturnih ustanova koje posjeduju fundus i oblikuju znanje o referentnim područjima ljudske djelatnosti i kulture, a sve u službi profesionalne hijerarhije kojom se muzejsko osoblje na čelu s institutom ravnateljstva čvrsto i za stalno postavilo na sâm vrh strukture utjecaja unutar kulturnog sustava. Uvjerljivost i funkcionalnost bilo kojega „stalnog postava“ u ovom pogledu proizlazi upravo iz početne premise „stalnosti“ koja u usporedbi s brzim protokom života prosječnog posjetitelja, koji će petrificirani postav vidjeti jednom tijekom školovanja i drugi put ako u muzej bude vodio djecu, pridaje postavu auru neupitne, vremenom potvrđene istine o predstavljenoj građi. „Stalni postav“, koji se uvriježeno koncipira po kronološkoj

matrici, u svojoj je biti opredmećenje metodologije širenja znanja *ex cathedra*, učenja prema autoritetu autora postava isključivo onih neupitnih i obvezujućih primjera i informacija. Naglašavam da je svaki „stalni postav“ zapravo ipak tek jedna od mogućih interpretacija muzejskog fundusa, izražena izložbom kao medijem komunikacije prema javnosti i zavisna od subjektivnoga, makar i znanstveno utemeljenoga, shvaćanja svojeg autora. U pogledu svoje društvene funkcije „stalni postav“ po načelu *pars pro toto* potvrđuje i odražava funkcioniranje društvene hijerarhije i dogme po vertikali, kojima uspješno pridonosi oblikujući po istom obrascu i javnu predodžbu o svojem području djelatnosti. U našem kulturnom sustavu autorstvo „stalnog postava“ redovito se očekivalo od institucije ravnatelja, uvaženoga kulturnog djelatnika, koji je na dužnost imenovan da je godinama, pa i desetljećima, nesmetano obnaša. U zaključku uvodnika u tekst o sadašnjoj praksi rada sa zbirkom Nacionalnog muzeja moderne umjetnosti (NMMU-a), kojim lapidarno zahvaćam složenu tematiku ustaljene koncepcije „stalnog postava“ muzejske zbirke, podvlačim da je plan hijerarhičnosti koncepta „stalnog postava“ po uzrocima i rezultatima usmjeren na uvjetovanje i fiksiranje svijesti javnosti po formatu opće društvene matrice, a ne razvoju (slobodno)misleće i kritičke građanske svijesti. Stoga je u demokratskom društvu zbog njegova boljitka i razvoja nužno i važno ne samo raditi na drukčijem formatiranju krovnih kulturnih ustanova već i iz upotrebe i pojmovnika izbaciti sintagmu *stalni postav* koja je još uvijek u diskursu dijelom i zbog puke inercije muzeološke struke, iako su u praksi na djelu različiti koncepti zapravo fleksibilnijih

načina predstavljanja muzejskih zbirki. Doktrini „stalnog postava“, primjerom prakse koju provodimo u NMMU-u, suprotstavljamo mogućnost promjene pristupa i načina koncipiranja izložbe muzejske zbirke, opredjeljujući se za koncept koji u svakom trenutku funkcionira kao sustav otvoren rezultatima neprekidnog rada na muzejskoj zbirci. Stručna istraživanja predstavljamo publici kako bismo na osnovi vrhunskih tvorevina ljudskog duha – a u slučaju muzeja lijepih umjetnosti to su umjetnička djela koja u sebi komprimiraju razinu spoznaje svijeta u trenutku svojeg nastajanja – pospješili ne samo znanje publike o muzejskom fundusu i njegovu djelokrugu već pridonijeli neprekidnomu misaonom razvoju pojedinca i svijesti cjelokupnog društva o svijetu u kojemu živimo. Ovakva promjena metodologije koncipiranja postava po mogućnosti interdisciplinske kontekstualizacije umjetničkog djela važnija je od prihvaćanja i formalnog korištenja interaktivnim medijskim mogućnostima kao ultimativnim sredstvom uključivanja publike u dijalog s postavom. Cijena nabave multimedijiskoga muzeološkog oruđa, u sprezi s troškom proizvodnje njegova sadržaja, cijenom održavanja te posuvremenjivanja novog sadržaja i stalnog razvoja tehnoloških značajki, u praksi postaje okvirom za prisilu na neku novu inačicu „stalnog postava“, samo sada s interaktivnim obilježjima. Ostvarenje idealnoga otvorenog postava muzejske zbirke kao osnove koncepta muzejske ustanove koja funkcionira kao pokretač mentalnog prostora publike, umjesto sadašnje uloge distributera pasivnog usvajanja sadržaja i vrijednosti, u prvom redu pretpostavlja dinamičan kustoski kolektiv sklon shvaćanju muzejske zbirke kao cjelovitog sustava, a ne kao

konglomerata djelomičnih, pojedinačnih muzejskih zbirki. Potom podrazumijeva i kustoski posao zasnovan na kritičkom preispitivanju uvriježenih metodologija i navika rada sa zbirkom, kao i održivu strategiju upravljanja ustanovom, koja uz financijski i prostorni okvir treba prepoznati i kapacitete te razvijati dinamiku cjelokupnog kolektiva. Za preobražaj paradigme rada sa zbirkom u NMMU-u iskoristili smo priliku koju je u radu Muzeja prouzročio spoj svjetske pandemije i potresa 2020. godine. U NMMU-u je dotad postav zbirke obuhvaćao sve izložbene dvorane na oba kata Vranyczanyjeve palače u Hebrangovoj 1, a za potrebe i nuždu povremenih izložbi postav se po segmentima uklanjao. Toliko o iluziji njegove stalnosti i zapravo nemogućnosti da publici predstavi cjelovit narativ o svojem djelokrugu. Riječ je o praksi koju provodi velika većina muzeja u Hrvatskoj zato što nemaju dovoljno izložbenog prostora, a ono što imaju nije sadržajno razlikovano u skladu s mogućnostima, pa galerije za povremene izložbe najčešće nisu ni planirane, a kamoli izvedene. Smatrajući da je važno da NMMU organizira povremene izložbe, a još važnije da u svakom trenutku predstavlja usustavljen pregled cjelokupne zbirke, donio sam odluku da se, uvažavajući prostornu raspodjelu izložbenog prostora, istočno krilo prvog kata, koje se izravno nastavlja na monumentalno ulazno stubište Vranyczanyjeve palače, odredi za povremene izložbe. Za postav zbirke NMMU-a, koja obuhvaća širok raspon hrvatske likovne umjetnosti od sredine 19. stoljeća do danas, predvidio sam tri četvrtine ukupno raspoloživoga izložbenog prostora: sjeverno krilo prvog kata i cijeli izložbeni prostor na drugom katu palače. No, i tu je napravljena razlika. Projekt

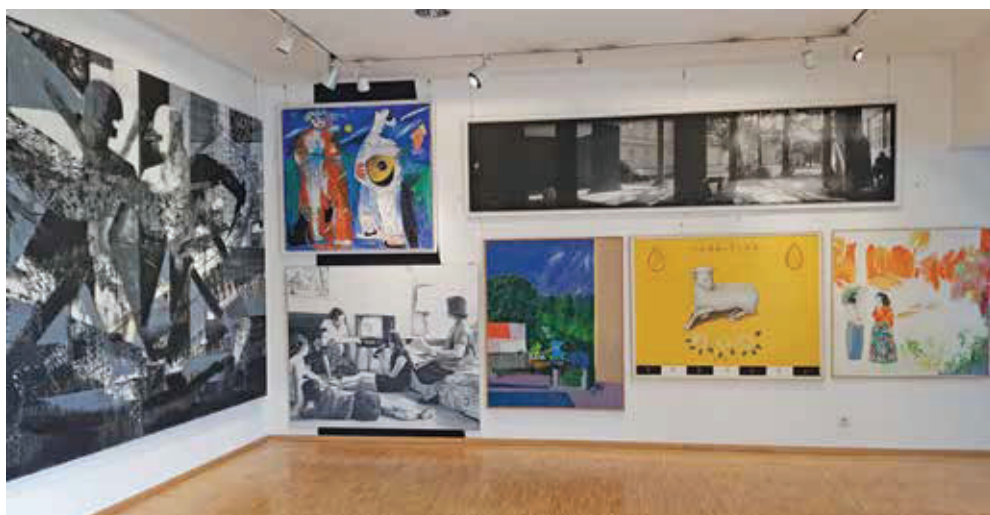
Slike 1 i 2. Novi stalni postav Nacionalnog muzeja moderne umjetnosti, od veljače 2021. do prosinca 2022. godine. Fotografirao Denis Bučar, 2021. Fototeka MDC-a.

Slike 3 i 4. Novi stalni postav Nacionalnog muzeja moderne umjetnosti, od veljače 2021. do prosinca 2022. godine. Fotografirao Denis Bučar, 2021. Fototeka MDC-a.

Slike 5 i 6. Slučajna čuvaonica, poslijepotresni postav zbirke Moderne galerije (Nacionalnog muzeja moderne umjetnosti) 2020. godine. Fotografirao Goran Vranić.

Slike 7 i 8. Slučajna čuvaonica, poslijepotresni postav zbirke Moderne galerije (Nacionalnog muzeja moderne umjetnosti) 2020. godine. Fotografirao Goran Vranić.

arhitekta Željka Kovačića za obnovu Muzeja 2005. godine omogućuje kretanje publike kroz oba izložbena kata bez obzira na to je li koje od krila prvog kata u danom trenutku zatvoreno radi postava nove izložbe. Stoga sam odlučio da na cijelome drugom katu kustosi Muzeja prirede kronološki postav zbirke koji će uz reprezentativne umjetničke discipline, poput slika uljem ili akrilikom na platnu odnosno skulpturâ u mramoru ili bronci, uključivati i u postavima zbirki uvriježeno zapostavljenije crtačke i grafičke tehnike ili fotografiju. Kako bi se dinamizirao doživljaj postava, standardno bijele zidove izložbenih galerija za razdoblje do 1950. godine zamijenili su zidovi obojeni u snažne boje, a za razdoblje nakon Drugoga svjetskog rata zidovi obojeni u pastelne i svijetle nijanse boja.

Kronološki se postav, nažalost, zbog objektivnih okolnosti kroničnog manjka muzejskih djelatnika, koji uza sve ostale poslove osiguravaju i dvomjesečnu rotaciju izložbi u dva krila prvog kata Muzeja, te mjesečnu rotaciju izložbi u izdvojenoj Galeriji *Josip Račić*, najviše mijenja zahvaljujući posudbi umjetnina za izložbe u drugim domaćim i inozemnim ustanovama. Uz kronološki postav zbirke usporredno se u dvomjesečnoj izmjeni provodi i njezin fenomenološki postav zasnovan na odabiru djela iz muzejske zbirke po ključu estetskih ili društvenih fenomena u interpretaciji muzejskih ili nezavisnih kustosa. Publici je time omogućeno da istodobno razgleda i iskusi dva pristupa interpretaciji zbirke, odnosno ukupne formalne i sadržajne evolucije koja obilježava likovnu umjetnost u obuhvatu NMMU-a od sredine 19. stoljeća do danas. Ciklus dosad ostvarenih fenomenoloških izložbi omogućio je da publici predstavimo goto-

vo šesto umjetnina iz muzejske zbirke koje nikada prije nisu bile uvrštene u tzv. stalne postave zbirke. Na monumentalnome unutrašnjem stubištu koje povezuje izložbene katove Muzeja, odnosno fenomenološku interpretaciju zbirke s njezinim kronološkim pandanom, postavljen je izložbeni segment koji na pločama s tekstom sažima povijest ustanove, čemu se, među ostalim, priključuje i izbor umjetnina iz zbirke koje predstavljaju važne ličnosti za povijest Muzeja, poput biste njegova začetnika Izidora Kršnjavoga ili portreta i biste Ljudevita Vranyczany-Dobrinovića, prvog vlasnika i naručitelja istoimene palače u kojoj je sjedište Muzeja od 1934. godine. Umjetnine su postavljene uz monumentalne fotografije koje dokumentiraju izvorno uređenje unutrašnjosti palače.

Nadam se da je ovaj pomak u paradigmi uvriježenog rada s muzejskom zbirkom, unatoč vlastitom iskustvu koje upućuje na to da s odlaskom ravnatelja mahom nestaju i njegove inovacije, zauvijek od NMMU-a otklonio bauk „stalnog postava“, zajedno s nazivom *Moderna galerija*. No, sadašnjoj praksi prethodio je još radikalniji *intermezzo* tijekom kojega je u šest mjeseci obnove prvog kata izložbenog prostora na njegovu drugom katu zbirka predstavljena u obliku gigantske slikarske i kiparske instalacije, radikalnom koncepcijskom negacijom svih uzusa ustaljenoga muzejskog pristupa njezinoj prezentaciji. Pod nazivom *Slučajna čuvaonica* postav je labavim kronološkim pristupom predstavio sve umjetnine koje su se zbog oštećenja tijekom potresa – bilo iz oštećenih čuvaonica Muzeja bilo iz oštećenih upravnih ustanova kojima su trajno posuđene – iznenada pohranile u izložbenom prostoru Muzeja kao njegovu objektivno najsačuvanijem prostoru. U izložbenim

galerijama na drugom katu slike su bile smještene po podu, prislonjene jedna na drugu u dugim nizovima, a skulpture zbijene u neartikulirane skupine. Koncept postava od poda do stropa te od početka do kraja svakog od izložbenih zidova, još uvijek napuknutih od potresa i s tragovima prethodnih izložbenih postava, omogućio je da izložimo gotovo tisuću umjetnina. Sve umjetnine, takozvana remek-djela u izravnom kontaktu s onim umjetninama koje nikada nisu izišle iz muzejske čuvanice nakon što su onamo jednog dana unesene, predstavljene su u neprekidnom nizu, jedna do druge, bez legendi, bez naziva i bez navođenja autora ili datacije. U okruženju s vidljivim tragovima potresa ovaj je postav na najjednostavniji način simbolizirao neumoljivu ravnodušnost prirodnih sila koje se posve jednako, bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, odnose prema živomu i predmetnom svijetu, prema onomu što se smatra vrhuncem umjetničkog stvaralaštva kao i prema onomu što se ne smatra. Eto jedne jednostavne životne pouke koju je istaknuo drukčiji postav muzejske zbirke.

Sljedeći korak u radu sa zbirkom, koji poduzima NMMU, izmještanje je dijela zbirke, točnije tri stotine umjetnina, u novoobnovljenu i za izložbe namijenjenu Providurovu palaču, po dimenzijama prostora veći dio Muzeja dvije palače u Zadru. Prvi put u lokalnoj povijesti važan dio zbirke nacionalnog muzeja premješta se na dvije godine u neki drugi grad, označujući tako novu kvalitetu odnosa ustanova iz političkoga i kulturnog središta prema građanima iz drugih dijelova države. Razmještaj izložbenih prostora Providurove palače, nasreću ili nažalost, nije pogodan za kronološki postav. Vizualno stvaralaštvo iz obuhvata zbirke NMMU-a

pod nazivom *Jedan svijet* predstaviti ćemo po temama poput društva, roda, prirode, kozmosa, duha, vjere, te izborom umjetnina ujedno pokazati i cjelokupnu eksploziju stilskih obilježja i mentalnih predodžbi kojima su ih umjetnici u referentnom razdoblju tumačili. Vjerujemo da će postav biti poticajan onoliko koliko i sama umjetnost, odnosno onoliko koliko muzejska ustanova u svojoj komunikaciji s publikom treba i može biti. I umjetnici i publika to zaslužuju.

~~PERMANENT EXHIBITION~~

Although “permanent exhibitions” have historically served well in establishing the status of museums as elite cultural institutions that own funds and shape knowledge about reference areas of human activity and culture – each “permanent exhibition” is essentially just one of many possible interpretations of a museum’s fund, expressed through an exhibition as a medium and dependent on the subjective, even scientifically based, perception of its author, usually the director according to our cultural system. The doctrine of “permanent exhibition” was confronted with the example of practice we carry out in the National Museum of Modern Art, by introducing a potential change in the approach of conceiving the exhibition of a museum collection, opting for a concept that functions at all times as a system open to the results of permanent work on the museum collection. Such a change in the methodology of conceiving exhibitions, with the possibility of interdisciplinary contextualisation of the work of art, is more important than the acceptance and formal use of interactive media possibilities as the ultimate means of involving the audience in a dialogue with the exhibition. The realisation of the ideal open display of the museum collection as an activator of the audience’s mental space, instead of the current role as a distributor of passive acquisition of content and values, primarily assumes a dynamic curatorial collective inclined to perceive the museum collection as a complete system, and not as a conglomerate of partial individual museum collections.